
Hvad er gralen?

Af Jørgen Smit

(1916-1991) Født i Bergen, Norge. Rudolf Steinerskolrelærer fra 1941-1966. Derefter med i seminariearbejdet på Rudolf Steinerseminariet i Järna, Sverige og Dornach, Schweiz. Fra 1975 medlem af Vorstand i Det almene antroposofiske Selskab. Opgaver: Pædagogisk sektion, Ungdomssektionen, omfattende foredragsvirksomhed over hele verden og inten-sivt arbejde med Højskolen for Åndsvidenskab. Artiklen er første gang bragt i tidsskriftet *Mennesket*, udgivet af Rudolf Steinerskolen i Bergen (nr. 2, 1961). Fra norsk forkortet og redigeret af Karin Bach.

Parcifal og Gralen har været kendt i bredere kredse siden det 20. århundrede. Det er utvivlsomt Richard Wagner, der har bidraget mest til denne aktualisering af sagnbilleder fra middelalderen. Det var Wagners håb, at Bayreuth-festspil-lene skulle bidrage til en kulturfornyelse af hele menneske-heden ved at forene drama og musik, billeder og toner i en hellig handling. Og Parcifal udgjorde det centrale i disse festspil. Wagners forhåbninger er indtil videre ikke blevet virkeliggjort på trods af, at operaerne hvert år opføres på de største opera-scener i Europa. Kendskabet til Parcifal og Gralen er interessant nok kommet fra en anden kant, nemlig gennem en stigende interesse for Arthur-ridder-nes bedrifter. Gennem det seneste århundrede har utallige oversættelser af de gamle sagn gjort interesserede bekendt med Parcifal og Gralen.

Blandt forskerne af Parcifal-litteraturen er der uenig-hed. Her findes hovedsageligt tre grupperinger:

1. Det væsentlige stammer fra de keltisk-britiske kil-der, altså Irland, Wales og England.
2. Det væsentlige ligger i en kulturstrøm fra Orienten, specielt fra det persiske og over Palæstina og herfra vi-dere til Glastonbury, England.

3. Det centrale i Parcifal stammer fra det spansk-fran-ske område, med tyngdepunkt i de individualistiske kætterbevægelser i Sydfrankrig.

Alle tre forskergrupper har så gode argumenter, at de alle har ret! Det fejlagtige ligger i udelukkelsen af de to andre. En løsning af Gralsmysteriet er kun mulig ved at tage alle tre kulturstrømninger i betragtning samtidig, da der herved opstår en spændingskraft i det åndelige, som virker videre uafhængigt af århundreders masker.

Hvad er så Gralen? Er det en sten, som får fornyende kraft hver påske, idet en due fra himlen bringer en hvid oblat ned på den? Eller et kostbart bæger, som rummer det allerhelligste? Gralen har så stor glans, at den får alle an-dre lys til at blegne? Den er af rent guld med de herligste ædelsten? Men hver gang en af fortællerne nærmer sig en beskrivelse af den, bliver beretningen stammende i forsøget på at få Gralens virkelige væsen frem. - I den gammelnorske Parcifalsaga, som hovedsagelig er oversat fra gammelfransk, siges det ligeud om Gralen: "Og denne ting er åndelig og ikke legemlig." (Parcevals Saga i samlingen "Riddarsøgur", udg. af E. Koelbing, 1872).

Gralen har forvandlingens altfornyende kraft. Den får fugl Fønix til at brænde til aske og opstå i nyt forklaret lys, siger Wolfram von Eschenbach (ca. 1200). Den har livets træ fra paradisetts have i sig, siger han. Men igen og igen bliver den benævnt som "en ting" eller "en sten". Den er det mest døde, det mineralske, og samtidig det nye liv, som opstår af døden. Den er for så vidt også et billede på hele jorden. Betragt rigsæblet med kors på. Således kan Gralen også ses i billedlig form.

Men hvor findes denne hemmelige Gral? Den vogtes i Gralsborgen af en udvalgt ridderskare. Og hvor findes så Gralsborgen? Der er peget på forskellige steder, lige fra Py-renæerne til Siz i Persien. Sandsynligvis har der flere steder været ridderskare som har været bærere af denne ånds-strømning, og således også Gralsborgere. Men Gralsborgens 'virkelighed', det som gør borgen til en Gralsborg, kommer kun til syne for den, som i sit indre er beredt til det. Derfor hedder det også, at den virkelige Gralsborg er omgivet af

et 60 mils bredt skovbælte (altså noget, som ikke passer på nogen af de borge, der har været på tale.) Og lige efter man er kommet ud af Gralsborgen, sker det, at man igen mister den af syne og ikke finder den igen. Men de rette Gralsridere finder altid tilbage til Gralsborgen. Selv i den tykkeste skov og den mørkeste nat ser de en lysende ædelsten på borgens tårn, som viser dem vej. Andre ser den altså ikke. Gralsborgen er ligesom Gralen selv en åndelig virkelighed.

I Titurel-eposset (ca. 1270) bliver Gralsstrømmingen ført tilbage til Jerusalem, til byens og templets ødelæggelse. Ved genrejsningen af templet, dvs. Gralsborgen, er det apokalyptiske billede af det nye Jerusalem med alle ædelstenene til stede! Her menes ganske bestemt det åndeliggjorte legeme, ligesom i Johannesevangeliets ord (2. kap.): "Nedbryd dette tempel, og inden tre dage vil jeg oprejse det." Gralsborgen er derfor ingen steder at finde, og den kan findes alle steder. Kun den værdige, den som er kommet så langt i sin udvikling, at han er moden til det, vil kunne se den. At Gralen er der og virker, er en nåde, som mennesket kan få del i. Men mennesket må søge efter Gralen. Mennesket må gå igennem alle slags prøvelser, før det kan finde Gralen uden straks igen at miste den af syne. - Men er menneskets aktivitet da noget, som stadig på ny fører til fordærvelse, fordi aktiviteten er bundet til det egoistisk-lidenskabelige? Her kommer vi til det andet symbol i gralskredsen. Det er Lansen, som bæres ind bag Gralen. "Af Lansens spids drypper der blod."

Første gang Parcifal kommer til Gralsborgen, ser han både Gralen og Lansen. Her møder han også den syge gralskonge Amfortas, som ligger hen i uudholdelig lidelse. Parcifal bliver stående tavs. Han har ikke tilstrækkelig medlidenhed og indre kraft til at stille det afgørende spørgsmål. Og det hele forsvinder igen for Parcifal. Han må begive sig ud på endeløse og farefulde rejser, ligesom ridderne hos kong Arthur af Det runde Bord. - Kendte ridderne af Det runde Bord Gralen og Lansen? Og hvem er kong Arthur og hans riddere?

I den stormfulde folkevandringstid omkring år 500 fortrængte anglerne og sakserne de britiske keltere. Men den gamle britisk-keltiske kultur, druidekulturen, har alligevel ad skjulte veje været med til at præge kulturens videre vækst. Kong Arthur og hans riddere er repræsentanter for den gamle druidekultur, som bliver trængt tilbage. Endnu den dag i dag står de majestætiske rester af den store naturkultus i druidetiden. Her er intet lukket kirke- eller tempelrum, hvor menneskesjælen søger indad. Alting er her indordnet efter verdensrummets retninger, og hovedhøjtiden fandt sted ved midsommer. Kong Arthur, hans dronning og hans riddere er jordiske repræsentanter for solen, månen og de tolv dyrekreds-billeder på himlen. Og de ville kæmpe og forsvare den kosmiske orden i det sociale liv.

Ved aftenstid vendte de blikket mod vest. Fra Tintagel så de solen forsvinde ind i nattens mørke, og med den alle de afdødes sjæle for at blive rensset og lutret, så nyt liv igen kunne opstå af dødens og genfødselens skål ("kjele" el. "cauldron") med den nye sol.

Hvad er denne forvandlingens livgivende skål? Den er druidekulturens, Arthurriddernes oprindelige Gral. Den er alle steder, og den vandrer omkring. Arthur-ridderne ville med aktiv dåd tjene livet. Som en fortætning af al skabende virksomhed viser Lansen sig. Hvad er den andet end druidernes hellige Lanse? Af dens spids strømmer skabende liv. Denne skabende kraft, Lansen, og den store skål, hvoraf det nye liv fødes, hører sammen. Druidekulturens store naturkosmiske billede, helt uafhængig af den historiske, kristne overlevering. - Men der er en tragisk grundstemning hos kong Arthur og hans riddere. En sjælden gang ser de i et syn Gralen og Lansen, og de drager ud for at søge og tjene Gralen, men kommer de frem? Kong Arthur og hans riddere forsvinder. Men befolkningen venter på, at de skal vende tilbage til ny virksomhed. Alanus ab Insulis (12. årh.) fortæller: "Hvis man siger, at kong Arthur er død, vil man blive forbandet eller stenet ihjel."

Hvad er der så blevet af Gralen og Lansen?

Den aktive, skabende kraft skulle for en tid overlades til det enkelte menneskes personlige væsen. Blodets egoistiske lidenskaber har også den skabende kraft i sig, men her virker den nedbrydende og ødelæggende. Da Kristus hang på korset, stak en romersk kriger ham i siden med en lanse, så blodet løb ud. Men blodet blev opfanget i en skål af Josef af Arimatæa, og lansens blev bevaret. Og denne lanse bliver her forvandlet til Den hellige Lanse i det øjeblik, det hellige blod løb ud. Skålen og Lansen er der igen, men nu helt anderledes end i den keltiske verden, hvor de var store, rene kosmiske kræfter.

Under korset på Golgata sker der noget helt nyt. Det faldne menneske bliver forvandlet. Den lanse, som var sænket ned og blevet en egoistisk, dræbende kraft, bliver nu løftet op og gjort hellig. Fra nu af sker forvandlingen i Kristus, som sejrer over døden. Gralen er her igen, men nu i menneskets inderste væsen, hvor mennesket får del i det nye liv, får næring af Gralen og bærer Lansen. Men dette gives ikke til hvem som helst. Kun det enkelte menneske, som af hele sit hjerte søger Gralen, får del i dens liv. Og det er ikke noget, som det enkelte menneske kan beholde som en sikret besiddelse.

Selv en ædel gralskonge kan falde tilbage til personlig, selvisk livsførelse, fyldt af egoistiske lidenskaber. Og dette skete for Amfortas. Han lod sig forlede af den onde kong Klingsor, som herved erobrer Lansens og sårer Amfortas med den. Og nu må Amfortas ligge i anger i håbløs betragtning af det åbne sår. Al aktivitet er forsvundet fra Gralsborgen

og ridderne. De er fuldstændig afskåret fra verden, indtil der kommer en, som kan erobre Lansen fra kong Klingsor og bringe den tilbage til Gralsborgen. Gralen og Lansen må igen forenes og bæres af en, som er værdig til det. Og hvem er værdig til at blive den nye Gralskonge?

Han må komme fra den uskyldsrene natur, som endnu ikke er blevet inficeret af egoismens nedbrydende kræfter, og hvor Gralen og Lansen sammen virker som kosmiske kræfter. Så må han blive Arthur-ridder og udføre store bedrifter med sine naturgivne kræfter. Parsifal kommer til Gralsborgen første gang, ser kong Amfortas og forholder sig tavs. Parsifal kender endnu ikke sin egen fornedrelse til bunds. Han må først ned i "dalen", før han trænger igennem til sit eget indre og overvinder sig selv. (Navnet Parcifal kan fortolkes som "træng igennem dalen" eller "midt igennem"). I hans skikkelse bliver da de to strømninger forenet, den keltiske Arthur-kreds og den kristne Grals-kreds. Den ene kommer fra nordvest og ned over Europa, den anden fra sydøst gennem Middelhavslandene og helt til Irland.

Ifølge sagnet er indvieren af den kristne Gralsstrømning Josef af Arimatæa gravlagt tæt ved klosteret Glastonbury i Sydvest-England. På samme sted er ifølge sagnet også kong Arthurs grav. I dette sagnbillede er her de to strømninger forenet. Den kristne Gral er kommet til kong Arthurs hellige ø Avalon (dette sted ved Glastonbury har oprindelig været en ø og er identisk med Avalon), og her finder sammensmeltningen sted i den store verdenskål (cauldron). Men det kan kun blive historisk virkelighed, når foreningen finder sted i det enkelte menneskes livskamp med den bevidste forvandling, hvor Gralen og Lansen forenes igen, som i Parsifals livskamp.

Vi må tænke os dette bredt ud over et helt årtusinde. I de første århundreder efter Kristus ser vi de to strømninger adskilt, den keltiske Arthur-druide-kultur og den kristne Gralsstrømning. Først efter, at sammensmeltningen har nået en vis fuldblydelse, kommer nedslaget i den kunstneriske udformning i litteraturen i det 12. og det 13. århundrede. Værkerne herfra er derfor i hele deres klæde- dragt og stil præget af disse århundreders kultur, selv om indholdets væsentligste kerne peger meget længere tilbage. Alt dette foregår i baggrunden af historiens begivenheder. I forgrunden ser vi de mægtige fyrster, riddere og munke. Den verdslige konge eller kejser regerer fra sin tronstol i historiens rampelys, og han bærer herskertejnene rigsæblet eller en jordglobus med kors på og sceptret. Det hedder i litteraturen, at det var engle, som bar Gralen fra Golgata til Vesteuropa. Men Gralen forsvinder igen og går tabt, hvis ikke det enkelte menneske bevidst gør sig til Gralstjener, - til Parsifal. Bag middelalderens store sociale pyramider med deres hierarkiske orden op til kejseren og til paven, finder vi Gralsstrømningen, hvor der hverken er præst eller konge,

men hvor det søgende, stræbende menneske til sidst kan blive en tjenende præst eller konge.

Derfor fik denne strømning et vist tyngdepunkt i kætterbevægelserne i Sydfrankrig. Men de forskere, som har villet udlede Gralsdigtningen fra kætterbevægelserne, har fortegnet hele sammenhængen. Gralen kommer ikke derfra, men kætterbevægelsernes mennesker, katarerne, var ganske forbundet med Gralen. Mange udtryk i Parsifal-sagaen har denne baggrund. F.eks. skildres Eneboeren Trevrizent direkte som en af katarernes fuldkomne ledere eller som en "bonhomme". Gralens egentlige hemmeligheder kan ikke umiddelbart fortælles videre. De udgør det helligste, som ikke må profaneres ved at blive omtalt for nysgerrige. Kun de, som virkelig søger Gralen, har den rette ærbødighed, som gør det muligt at opfatte det væsentlige. Men hertil kommer, at det af en helt anden grund kunne være farligt at fortælle for meget om Gralens hemmeligheder. Det ville være at vise de enkelte søgende mennesker vej, uafhængigt af kirkens autoritet. Hvor farligt det var, viser krigen mod katarerne, hvor tusindvis af mennesker blev henrettet som ofre for inkquisitionen, - et af kirkehistoriens mørkeste kapitler.

Derfor fik den åndsstrømning, som begynder med Parsifal på vej til Gralen, kun sin første begyndelse i middelalderen. I Faust-skikkelsen, særlig Goethes Faust, ser vi en mægtig, direkte fortsættelse af Parsifals søgende livskamp. Men det meste af Parsifals vej ligger utvivlsomt endnu i fremtiden. Der er muligheder, som endnu ikke er gjort til virkelighed i kulturlivet.

Derfor har "Parsifal" og "Gralen" øget aktualitet i vore dage, og det er derfor også et glædeligt tegn, når interessen for dem er stigende.

Den hellige gral i Valencia